

**Odlišné stanovisko sudcu Petra Straku
k uzneseniu č. k. III. ÚS 425/2021 z 29. júla 2021**

1. V súlade s § 67 ods. 1 zákona o ústavnom súde pripájam k uzneseniu ústavného súdu č. k. III. ÚS 425/2021 z 29. júla 2021 odlišné stanovisko.

2. Stručne k skutkovému stavu uvádzam, že sťažovateľ s bývalou manželkou (z pozície sporových strán) sa v priebehu súdneho konania rozhodli ukončiť spor z bezpodielového spoluvlastníctva dohodou. Súd aj napriek ich dohode, ktorá spočívala v tom, že si nikto nenárokuje náhradu trov konania (zrieknutie sa trov), vydal rozhodnutie o povinnosti sťažovateľa nahradiť trovy konania protistrane. Tento postup súdu vyvolal nové súdne konanie, tentoraz exekučné.

3. K tomuto výsledku všeobecné súdy dospeli v procese, v ktorom uzavreli, že dohoda bývalých manželov o nenárokovaní si náhrady trov konania už bola uzavretá po právoplatnosti rozhodnutia súdu o nároku na náhradu trov konania a v procese rozhodovania (len) o výške trov už súd bol týmto rozhodnutím viazaný bez možnosti zohľadnenia takejto dohody.

4. Stotožňujem sa s väčšinou senátu v tom, že rozhodovanie o trovách je integrálnou súčasťou rozhodovania súdov a ústavný súd pristupuje k prieskumu rozhodnutí všeobecných súdov o trovách len celkom výnimočne a že problematika náhrady trov konania by mohla dosiahnuť ústavnoprávny rozmer. Sú to prípady extrémneho vybočenia z pravidiel upravujúcich toto konanie, k čomu by mohlo dôjsť najmä na základe takej interpretácie a aplikácie príslušných ustanovení zákona, ktorá by v sebe zahŕňala črty svojvôle (IV. ÚS 248/08, II. ÚS 569/2017).

5. Nedokážem sa však stotožniť s výsledkom vybavenia tejto veci zo strany väčšiny senátu. Zmier je odvodený od slova „mier“ a ten je v medziľudských vzťahoch mimoriadne dôležitý. Musí mať prednosť pred sporom a konfliktom, a to počas celého konania, nevynímajúc obdobie po rozhodnutí vyššieho súdneho úradníka o výške trov konania. Ak súd na to neberie ohľad a napriek zmieri účastníkov vytvorí základ na nové súdne konanie, môže ísť nielen o porušenie jednoduchých zákonných noriem, ale najmä o devalváciu princípov práva a konanie proti samej podstate relevantných noriem. A to už je priestor na to, aby sa ústavný súd meritórne aktivoval.

6. Javí sa ako nedostatočné také právne posúdenie, ktoré irelevantnosť dohody o urovnaní pre rozhodovanie o výške trov konania zo strany okresného súdu odvodzuje výlučne od právoplatného rozhodnutia okresného súdu o nároku na náhradu trov konania. Nárok na náhradu trov konania, hoci vzniká podľa procesného práva, je svojou podstatou (náhrada nákladov účastníka konania) nárokom hmotnoprávnym? Nevidím preto žiadny právne relevantný dôvod na to, aby ním strany nemohli disponovať (najmä pokiaľ sú dispozície pravidelne prípustné aj vo vzťahu k veci samej, napr. rozsudok pre uznanie nároku podľa § 282 a nasl. CSP a rozsudok pre vzdanie sa nároku podľa § 286 a nasl. CSP). Uvedené akcentujem najmä v prípade, pokiaľ sa o jeho základe rozhodlo, resp. aj pred takým

rozhodnutím, pokiaľ je stranám zrejmé, čo je predmetom ich dispozície. Pre úplnosť však poznamenávam, že inú (ďalšiu) argumentáciu svedčiacu o opaku, ktorej ústavnú súladnosť by mohol ústavný súd posudzovať, okresný súd neposkytol. Rešpektovanie takej dohody v zmysle zásady *pacta sunt servanda* by následne okresný súd zabezpečil napr. rozhodnutím o tom, že sa priznáva nárok na náhradu trov konania vo výške 0 €. O veci by teda rozhodnuté bolo a bola by aj rešpektovaná vôľa sporových strán. Športovou terminológiou by sa výsledok konania dal označiť ako „spravodlivá remíza“, pričom v závere zápasu by sa realizovalo podanie rúk nielen medzi súperiacimi subjektmi, ale aj s rozhodcom.

7. Spornou sa pred ústavným súdom stala aj otázka statusu „sťažnostného konania“, o ktorom rozhoduje sudca po rozhodnutí vyššieho súdneho úradníka (ktorý pracuje v jeho senáte). Bezpochyby platí, že aj v konaní o sťažnosti je súd povinný chrániť aj práva protistrany, a teda je povinný sťažnosť s prílohami zaslať protistrane, čo implikuje povinnosť skúmať v kontradiktórnom procese dohodu o urovnaní a jej dopad na nárok na náhradu trov konania v konaní o sťažnosti. Preto považujem za problematické tvrdenie väčšiny: *„Význam mimosúdnej dohody strán sudca v napadnutom rozhodnutí vysvetlil nearbitrárnym spôsobom, pričom naznačil, že ide o záväzný konsenzus strán a právoplatné rozhodnutie súdu nie je prekážkou jej plnenia. V súvislosti s tvrdením sťažovateľa, že žalovaná pristúpila k vymáhaniu náhrady trov konania, ústavný súd uvádza, že vzhľadom na existenciu mimosúdnej dohody sa sťažovateľ môže v exekučnom konaní brániť tým, že vymáhaný nárok zanikol vzdaním sa práva (§ 574 Občianskeho zákonníka), čo je dôvodom na zastavenie exekúcie súdom [§ 61k ods. 1 písm. a) Exekučného poriadku].“* Ako som už naznačil, kreáciu ďalšej (tentoraz exekučnej) spisovej značky súdneho konania považujem za nadbytočnú, pričom sa tomu dalo predísť ústavnekonformnou interpretáciou vôle sporových strán.

8. Podľa väčšiny senátu ďalej: *„Podľa § 245 Civilného sporového poriadku síce možno v sťažnosti uvádzať aj novoty (skutočnosti, ku ktorým došlo po rozhodnutí súdnym úradníkom, pozn.), v tomto prípade však nejde o novú skutočnosť či dôkaz, keďže dohoda bola uzavretá pred rozhodovaním vyššieho súdneho úradníka o výške trov a sťažovateľ ani netvrdí, že by bol tento argument predložil do spisu ešte pred jeho rozhodnutím. Sťažovateľ v sťažnosti proti rozhodnutiu súdneho úradníka argumentoval skutočnosťou, ktorá nespĺňala kritérium novoty, preto sudca pri rozhodovaní o sťažnosti nebol povinný na ňu prihliadať.“* Nestotožňujem sa s týmto názorom. Na tejto platforme stručne uvádzam, že novoty sú všetky tvrdenia a dôkazy, ktoré neboli uplatnené pred prvou inštanciou, bez ohľadu na dobu ich vzniku, pričom zákon rozlišuje medzi prípustnými a neprípustnými novotami. V preskúmvanej veci nevyplývajú z inštitútu sťažnosti podľa § 239 a nasl. CSP limity pre posúdenie dohody účastníkov konania tak, ako to prezentuje väčšina senátu. Vychádzajúc z dôvodovej správy k zákonu, konštatujem, že novoty sú v sťažnostnom konaní prípustné, ak ide o okolnosti, ku ktorým došlo po rozhodnutí súdnym úradníkom, alebo ak ide o okolnosti, ku ktorým došlo pred rozhodnutím súdneho úradníka a tieto strana nestihla do uvedeného času oznámiť súdu. Súčasne v tomto kontexte akcentujem potrebu zvýšenej kontroly rozhodnutí vydaných súdnym úradníkom zo strany sudcu *en bloc*.

9. Ako som už uviedol, účastníci si želali zmier (dohodu) a súd ich posunul do (exekučného) konfliktu. Rozhodnutie o trovách konania je typické tým, že konštituuje právo na plnenie (pohľadávku). Je evidentné, že k napadnutému rozhodnutiu o povinnosti sťažovateľa zaplatiť

konkrétnu výšku trov došlo po dohode, a teda ide o novú právnu skutočnosť. Aj keď zdieľam podporu zastavenia exekúcie, vôbec to nemusí byť v praxi tak samozrejímavá záležitosť (na porovnanie poukazujem na praktické aplikačné problémy vydaného a právoplatného rozkazu na už zaniknuté plnenie).

10. Otázka včasnosti predkladania novôt je relevantná i legitímna, no tiež záleží od samotného súdu, aký priestor pre účastníkov vytvorí. Časové limity predstavuje už len samotná lehota na podanie sťažnosti a obrazne povedané, ak by vyšší súdny úradník rozhodol po mesiaci od právoplatnosti rozhodnutia o nároku na náhradu trov konania, účastníci by sa museli tomuto prispôbiť.

11. V uznesení väčšina senátu argumentuje: „*Hmotnoprávny úkon strany je voči súdu účinný okamihom doručenia (§ 124 ods. 2 Civilného sporového poriadku). Z príloh ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľ argument o uzatvorení mimosúdnej dohody predniesol až v sťažnosti podanej proti rozhodnutiu súdneho úradníka. Preto bolo rozhodnutie súdneho úradníka zákonné a zodpovedajúce vtedajšiemu obsahu spisu.*“

12. Uvedené dôvody síce zodpovedajú skutočnosti, no problém nestojí na nesprávnom odôvodnení uznesenia vyššieho súdneho úradníka, ale na nezohľadnení sťažností a dohody účastníkov, čo spadá do procesu po rozhodnutí vyššieho súdneho úradníka a pred rozhodnutím sudcu o sťažnosti. Inak by sa oslabili účinky inštitútu sťažnosti a celkový jej zmysel.

13. Zodpovedá skutočnosti, že vyšší súdny úradník pri rozhodovaní o výške trov nemal vedomosť o dohode. Aj pri uznesení je však pre súd rozhodujúci stav v čase jeho vyhlásenia (§ 234 ods. 2 v spojení s § 217 ods. 1 CSP). Neprihliadať na celý obsah spisu k dátumu rozhodovania tak možno len v prípadoch, ktoré upravuje zákon (uplatnenie sudcovskej alebo zákonnej koncentrácie je pri rozhodovaní o trovách konania z povahy veci v podstate vylúčené, keďže sa o tomto relatívne samostatnom procesnom nároku rozhoduje až po právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej). Zákonodarcu uplatňovanie novôt v sťažnosti obmedzuje v § 245 CSP tak, že v sťažnosti možno uvádzať nové skutočnosti a dôkazy, ak je to so zreteľom na povahu a okolnosti sporu možné a účelné. Pre sťažovateľa bola argumentácia dohodou o zrieknutí sa práva na náhradu trov konania možnou i účelnou.

14. Z dôvodovej správy k § 245 CSP vyplýva, že pokiaľ ide o nové skutočnosti a dôkazy, sťažnosť je prípustná najmä proti procesným uzneseniam a uzneseniam o výške náhrady trov konania, takže ich vylúčenie povahou veci bude dané častejšie ako u odvolania. Keďže však pre sudcu pri rozhodovaní o sťažnosti bude rozhodujúci stav, ktorý tu je v čase vydania rozhodnutia, musí súd prihliadnuť i na tzv. novoty oznámené po rozhodnutí súdnym úradníkom.

15. Z uvedeného zámeru zákonodarcu formulovaného v dôvodovej správe vyplýva, že novoty sú v sťažnostnom konaní prípustné, ak ide o okolnosti, ku ktorým došlo po rozhodnutí súdnym úradníkom, alebo ak ide o okolnosti, ku ktorým došlo pred rozhodnutím súdneho úradníka, tieto strana nestihla do uvedeného času oznámiť súdu.

16. S poukazom na § 243 CSP, podľa ktorého v sťažnosti sa popri všeobecných náležitostiach podania uvedie, proti ktorému uzneseniu smeruje, v čom sa postup alebo uznesenie súdu

považuje za nesprávne a čoho sa sťažovateľ domáha. Nie je pritom správne stotožňovať pojem „rozsah“ a „dôvody“.

17. Podľa čl. 4 ods. 1 CSP ak sa právna vec nedá prejednať a rozhodnúť na základe výslovného ustanovenia tohto zákona, právna vec sa posúdi podľa ustanovenia tohto alebo iného zákona, ktoré upravuje právnu vec čo do obsahu a účelu najbližšiu posudzovanej právnej veci.

18. Je potom potrebné skúmať, aké iné ustanovenie zákona upravuje právnu vec čo do obsahu a účelu najbližšiu posudzovanej právnej veci. Napriek tomu, že som si vedomý, že zákonodarca v dôvodovej správe uviedol, že sťažnosť nepovažuje za opravný prostriedok (subkomisia pre opravné prostriedky sťažnosť ako opravný prostriedok odmietla najmä z dôvodu, že tento opravný inštitút nemá devolutívny účinok) a rozhodovať o ňom bude súd toho istého stupňa a že sťažnosť nie je prípustná voči všetkým uzneseniam, ale iba proti uzneseniam vydaným súdnym úradníkom, opravný prostriedok vnímam ako relatívne samostatný návrh strany alebo inej osoby zúčastnenej na konaní, ktorým sa strana alebo iná osoba domáha preskúmania a najmä zmeny alebo zrušenia rozhodnutia, voči ktorému tento návrh (opravný prostriedok) smeruje a ktorým sa začína určitá ucelená časť konania, v ktorom sa k tomuto návrhu toto napadnuté rozhodnutie, voči ktorému tento opravný prostriedok smeruje, preskúmava. Bez podania takéhoto návrhu (opravného prostriedku) sa rozhodnutie stáva voči strane (alebo inej osobe zúčastnenej na konaní) záväzné a nezmeniteľné.

19. To, či má sťažnosť devolutívny účinok, ústavný súd nepovažuje za rozhodujúce, keďže takýto účinok nemusí mať ani žaloba na obnovu konania, ktorú zákonodarca systematicky zaradil medzi opravné prostriedky. Podobne zákonodarca uvažoval so žalobou pre zmätočnosť, ktorá rovnako nemusela mať devolutívny účinok. Obmedzenie prípustnosti sťažnosti iba voči uzneseniam vydaným súdnym úradníkom nemá podľa názoru ústavného súdu relevanciu z hľadiska toho, aby sťažnosť nebola posúdená ako opravný prostriedok, pretože ani „štandardné“ opravné prostriedky, systematicky radené v štvrtej časti civilného sporového poriadku, nie sú prípustné voči všetkým uzneseniam či rozsudkom (obmedzenie prípustnosti opravného prostriedku je obvyklým nástrojom, ktorý zákonodarca využíva). Napr. odvolanie nie je prípustné voči uzneseniam vydaným súdnym úradníkom. Napriek tomu nie je dôvod odvolanie nepovažovať za opravný prostriedok.

20. Na tomto základe pre účely ďalších úvah považujem sťažnosť za opravný prostriedok, ako sa to konečne podáva aj z čl. 142 ods. 3 ústavy. Sťažnosťou sa rozumie opravný prostriedok, ktorým sa začína konanie o sťažnosti, v ktorom sa táto sťažnosť musí riadne vybaviť – v súlade s imperatívnom čl. 142 ods. 3 ústavy – rozhodnutím sudcu (a to aj v prípadoch, kedy sťažnosť nie je prípustná, je oneskorená alebo podaná neoprávnenou osobou, aby bolo preskúmateľné, či a že sa tak stalo po práve). Keďže sťažnosť odkladá právoplatnosť napadnutého uznesenia, teda má vo vzťahu k právoplatnosti suspenzívny účinok, je patričné sťažnosť radiť medzi riadne opravné prostriedky. Je potom potrebné v prípadoch, keď právna úprava týkajúca sa sťažností a sťažnostného konania mlčí alebo niečo neupravuje, v zmysle čl. 4 ods. 1 CSP analogicky aplikovať právnu úpravu odvolania ako právneho inštitútu, ktorý je sťažnosti najbližší.

21. Právna úprava opravných prostriedkov podľa štvrtej časti Civilného sporového poriadku štandardne rozlišuje medzi „rozsahom“ odvolania/dovolania a „dôvodmi“ odvolania/dovolania (systematický výklad). Rozsahom odvolateľ/dovolateľ vymedzuje, ktorý výrok rozhodnutia napáda, teda či napáda rozhodnutie v celom rozsahu (čo do všetkých výrokov) alebo čiastočne (len vo vzťahu k niektorým výrokom alebo ich častiam). Dôvodmi odvolateľ/dovolateľ vymedzuje, v čom spočíva nesprávnosť napadnutej časti rozhodnutia. Zákonodarca to výslovne uvádza slovami: „*V odvolaní sa popri všeobecných náležitostiach podania uvedie, proti ktorému rozhodnutiu smeruje, v akom rozsahu sa napáda, z akých dôvodov sa rozhodnutie považuje za nesprávne (odvolacie dôvody) a čoho sa odvolateľ domáha (odvolací návrh)*“ (§ 363 CSP), resp. „*V dovolaní sa popri všeobecných náležitostiach podania uvedie, proti ktorému rozhodnutiu smeruje, v akom rozsahu sa toto rozhodnutie napáda, z akých dôvodov sa rozhodnutie považuje za nesprávne (dovolacie dôvody) a čoho sa dovolateľ domáha (dovolací návrh)*“ (§ 428 CSP). Niet teda pochyb, že ide o dve rôzne náležitosti opravného prostriedku, ktoré sú vo svojej podstate rozdielne, ako ich ďalej normuje zákonodarca v príslušných ustanoveniach § 364, § 365 a § 430 až § 434 CSP.

22. Vo vzťahu ku konaniu o sťažnosti nie je dôvod odchyliť sa od tejto zavedenej terminológie. Pokiaľ potom zákonodarca obmedzuje lehotou na podanie sťažnosti len vymedzenie rozsahu, v ktorom sa rozhodnutie napáda (§ 244 CSP), avšak touto lehotou neobmedzuje sťažovateľa pri vymedzení sťažnostných dôvodov (ako to výslovne robí vo vzťahu k odvolacím dôvodom v § 365 ods. 3 CSP a vo vzťahu k dovolacím dôvodom v § 434 CSP), nie je potom prípustné obmedzovať sťažovateľa tak, ako to urobil okresný súd v danom prípade, pokiaľ pre to nie je možné nájsť zákonný podklad (ako pri uvádzaní skutkových novôt v zmysle § 245 CSP). Až do rozhodnutia sudcu okresného súdu o sťažnosti v sťažnostnom konaní je teda možné uvádzať nové skutočnosti a dôkazy, ak je to so zreteľom na povahu a okolnosti sporu možné a účelné, čo znamená, že na novoty, ku ktorým došlo po rozhodnutí súdnym úradníkom, musí súd prihliadnuť, pokiaľ budú tvoriť súčasť súdneho spisu.

23. K argumentu okresného súdu treba poznamenať, že je síce pravdou, že zákonodarca v § 243 CSP výslovne nehovorí o tom, že by náležitosťou sťažnosti bolo aj uvedenie rozsahu, v ktorom sa uznesenie napáda, uvedené však plynie nepriamo z identifikácie samotného napadnutého uznesenia a sťažnostného návrhu (čoho sa sťažovateľ domáha) a priamo z § 244 CSP. Rozhodne však „rozsah“ nemožno stotožniť so sťažnostnými dôvodmi, t. j. s uvedením toho, „v čom sa postup alebo uznesenie súdu považuje za nesprávne“.

24. Na prípadný argument o zásahu do právnej istoty protistrany a možnosti neobmedzene uvádzať stále nové výhrady voči uzneseniu treba uviesť, že pokiaľ zákonodarca výslovne sťažovateľa neobmedzuje (pričom na strane sťažovateľa ide o jeho základné právo na súdnu ochranu, ktorého limity stanovuje len zákon, pozri čl. 13 ods. 2 ústavy), takéto obmedzenie vykonané súdom mlčky nie je ústavne udržateľné. Ústavný súd nateraz neskúma, či je prípustné obmedzenie výslovným úkonom súdu (ak by súd na to oprávňoval zákon). V každom prípade je možnosť predkladať nové výhrady limitovaná dobou, kedy o sťažnosti rozhodne súd prvej inštancie. Práva protistrany šetrí súd práve tým, že jej sťažnosť a prípadné doplnenia (ak sa podľa svojho obsahu týkajú aj protistrany, čo je splnené vždy, ak

rozhodnutie o sťažnosti môže ovplyvniť aj jej postavenie) zašle protistrane na vyjadrenie (inak len na vedomie).

25. Rýchlosť konania nemôže ísť na úkor spravodlivosti. Uvedené zvyrazňuje skutočnosť, že zákonodarca vo vzťahu ku konaniu o sťažnosti nevyjadril, že by bol súd prvej inštancie sťažnostnými dôvodmi viazaný, ako to urobil napr. vo vzťahu k dovolaniu (§ 440 CSP) alebo odvolaniu (§ 380 ods. 1 CSP), vo vzťahu ku ktorému (odvolaniu) však zároveň stanovil, že na vady, ktoré sa týkajú procesných podmienok, prihliadne odvolací súd, aj keď neboli v odvolacích dôvodoch uplatnené (§ 380 ods. 2 CSP). Z uvedeného potom vyplýva, že súd prvej inštancie musí prihliadať aj na iné vady, ktoré vyplývajú zo spisu (a nielen na tie, ktoré sa týkajú procesných podmienok). Vo všetkých prípadoch pritom platí, že súd preskúmava rozhodnutie, a nie opravný prostriedok, ktorý je len prostriedkom, na základe ktorého rozhodnutie preskúmava. Prípadný iný názor strany než súdu konajúceho o opravnom prostriedku nie je určujúci.

26. Zákonodarca v dôvodovej správe uvádza, že musí byť zabezpečená zvýšená kontrola rozhodnutí vydaných súdnym úradníkom zo strany sudcu – že sudca musí vždy vec náležite právne posúdiť (*iura novit curia*). Aj keď to strana nenamietala, sudca musí overiť, či je rozhodnutie vydané súdnym úradníkom v súlade s právom. Otázku správneho právneho posúdenia veci uskutočňuje sudca podľa obsahu spisu v čase rozhodovania o sťažnosti, ibaže na niektoré z novôt nemôže v súlade so zákonom prihliadať (ako to uvádzam v tomto disente na inom mieste

27. Ak sa účastník nezriekne nároku na náhradu trov konania, súd je povinný o trovách rozhodovať, aj keď sa nárok na ich náhradu výslovne neuplatnil (Z IV, s. 738).

28. Ak sa strana sporu zriekla náhrady trov konania, súd na tento jej úkon mal prihliadnuť. Ak sa za takýchto okolností, a teda pri, podľa môjho názoru, zásadnom porušení princípov a zásad civilného procesu v uznesení ústavného súdu uvedie, že napadnutému uzneseniu nemožno „v žiadnom prípade vyčítať arbitrárnosť“, tak s týmto záverom a celkovým výsledkom posúdenia ústavnosti sa nestotožňujem. Bol som preto za prijatie a meritórne preskúmanie veci.

V Košiciach 29. júla 2021

Peter Straka
sudca